

ТМ	Г. XXX	Бр. 1	Стр. 101 - 103	Ниш	јануар - март	2006.
----	--------	-------	----------------	-----	---------------	-------

Реч са промоције
Примљено: 21.01.2006.

Радмила Накарада

ДОПРИНОС РАЗУМЕВАЊУ СМИСЛА И ПРИРОДЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ *

Књига Зорана Видојевића представља допринос разумевању смисла и природе глобализације, разлагању њене сложености и противречних токова, као и разумевања, неравномерних, последица. Аутор се руководио ставом да је дубља спознаја природе глобализације услов властите стратегије развоја, плодносније формуле укључивања у светске токове.

Да би критички сагледао природу и смер конкретног историјског процеса глобализације аутор у своју анализу уноси и нормативну димензију као критеријум вредновања, инсистира на разлици између тога каква глобализација доиста јесте и њеног идеолошког (само)приказивања. Сучељавајући емпијску грађу са нормативним критеријумима он закључује да се савремена форма глобализације пре свега испољава као "вестернизација" у ширем смислу, и "американизација" у ужем. Аутор не занемарује цивилизацијске учинке западне цивилизације, али када анализира последице глобалних токова нагласак ставља на њена забрињавајућа негативна обележја – растућу неједнакост (оштра подела на добитнике и губитнике), сиромаштво, незапосленост, потчињавање, еколошко разарање, хомогенизацију ("плурализам истога"), губитак културног идентитета. Истовремено он указује на границе "вестернизације" и предвиђа да ће кретање у савременој епохи све више садржати "истернизацију" како буде расла економска и политичка моћ Азије на челу са Кином и Јапаном. Иако, види и друге тачке могућег отпора, аутор ипак закључује да се природа глобалних процеса може трансформисати само ако се промене постојећи светски односи моћи, успостави равнотежа између материјалног и духовног, ефикасности и солидрности, космополитске демократије и регионалних и локалних иницијатива. Уколико до тога не дође, претеи реална опасност да се успостави либерални тоталитаризам.

Посебна вредност анализе је повезивање процеса глобализације и транзиције. Транзиција се схвата као средство глобализације капитала, његовог светског похода на Исток, као и продора (нео)либералне демократије у постсоцијалистичке земље. Међутим, и учинци транзиције су амбивалентни и неравномерни. За највећи број земаља транзиција је донела економски

* Слово на промоцији књиге Зорана Видојевића *Куда води глобализација?* (ИП "Филип Вишњић"/Институт друштвених наука, Београд, 2005), одржаној на Филозофском факултету, Ниш, 02. 12. 2005

пад, оштру социјалну поларизацију, повећано насиље, док је супстантивна демократија изостала. Већини тих друштава прети опасност од нове историјске инволуције. Када је реч о Србији, сасвим је очигледно да су се удружиле последице погубне политике локалних елита и лоше стране глобализације. Према свим значајним показатељима и она спада у земље губитнике процеса глобализације. Да би се успешније укључила у глобализацију аутор истиче, између осталог, потребу консолидације њене државе, промене типа управљачке елите, промишљене етапне стратегије развоја, успостављања социјалног дијалога, и, регионалног повезивања.

Надовезујући се на ауторова размишљања, желимо да укажемо на последице распрострањеног приступа према коме се глобализација третира као гвоздена нужност, историјска неминовност, објективан ток, при чему се занемарује да је глобализација истовремено и конкретан историјски пројекат. Када се изгуби способност разликовања објективног тока од његове конкретне историјске форме, гасе се и претпоставке за критичко мишљење и постојеће се изједначава са једино могућим. А једино могуће, данас, постаја конкретна форма нео-либералног капитализма. Иста матрица се примењује и на процес транзиције, он је у својој конкретној неолибералној форми неизбежан, алтернативе не постоје. Ваља се потсетити К. Поланија, и његовог указивања на различиту логику која влада тржиштем и друштвеним односима, тј. на тензију између слободне размене рационалних егоиста и принципа узајамности, солидарности и поверења. Тржиште по природи своје логике, уколико је потпуно слободно, уништава друштвене односе доводи до социјалног колапса и евентуалног ауторитарног отпора према последицама које има по заједницу. Другим речима, по њему, друштво ће на рационалан или ирационални начин насотајати да ограничи простор слободног деловања тржишта. Посебно је битна снажна, емпијска аргументација Поланија да тржиште није резултат некаквог природног процеса, већ је исход политичког деловања и одлука, а идеја о потпуно слободном, нерегулисаном тржишту, ослобођеном политичког обуздавања, је због својих социјалних последица – утопија. Подређивање економије политици или обрнуто је већна борба две логике, а само њихова уравнотеженост, закључује Полани, води људској добробити.

На темељу тих размишљања поставља се питање маневарског простор у ери глобализације, конкретно – да ли за полупериферне земље постоје реалне могућности да се интегришу у свет, а да не поништавању своју заједницу, и не плате огромну људску, тј. социјалну цену. Другим речима, да ли се пројекат трансформације и развоја може стратешки дефинисати тако да је у већем складу с вољом и потребама властитих грађана, или постоји апсолутна економска и политичка глобална наддетерминација?

За увећавање маневарског простора самосталног избора постоје спољне и унутрашње претпоставке.

а. Спољне претпоставке подразумевају појаву на глобалној сцени снажног, уверљивог носиоца алтернативе – капитализма са хуманијем ликом. Простор за то видимо у оквиру ЕУ уколико она реafirмише властити социјални пројекат и уздигне га у глобални модел с обзиром на негативне социјалне последице које нео-либерални капитализам доноси. То подразумева поред ефикасног економског управљања, и јачање владавине права, демократске партиципације, унапређење социјалне правде кориговањем те-

мељних асиметрија, као и јачање социјалне солидарности, заштиту људских права, решавање сукоба мирним путем. ЕУ мора имати свест о властитој предности која почива на другачијем моделу капитализма од онога који је данас доминантан. Међутим, постоји реална опасност да и у оквиру ЕУ неолиберални модел потре социјалну државу и њене цивилизацијске учинке у име економске ефикасности, а да истовремено оснажи и тежња ЕУ да постане "нормална суперсила". То би подразумевало јачање њене војне димензије на уштрб цивилне, мањи нагласак на превенцију а већи на (војну) интервенцију.

б. На унутрашњем плану претпоставке које би могле да увећају простор избора обухватају широк политчки и социјални консензус о виталним државним питањима, што равномерноје распоређивање цене транзиције, правни поредак који српечава корупцију, људска добробит постављена као стратешки циљ. Сваки маневарски простор је укинут уколико загосподаре краткорочни интереси корумпиране елите, уколико пролазак кроз још једну "долину суза" до бољег сутра буде прихваћен као једини могући пут до развоја.

Дужност интелектуалаца јесте да размишљају о последицама конкретне форме глобализације, о нужности корекција њених негативних учинака, да рехабилитује идеју избора, алтрантива, укажу на могућност уравнотеженијег развоја у прилог људских потреба. Књига 3. Видојевића доприноси и омогућава таква размишљања.